

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 2017
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Εκλεκτικοί
- β. Στρατιωτικός Σύνδεσμος
- γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να αντιστοιχίσετε σωστά τα γράμματα (διπλωματικές πράξεις) της στήλης **A** με τους αριθμούς (ρυθμίσεις) της στήλης **B** (περισεύει ένα στοιχείο από τη στήλη B):

ΣΤΗΛΗ A	ΣΤΗΛΗ B
α. Συνθήκη του Λονδίνου (1913)	1. Παραχώρηση στην Ελλάδα της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία
β. Συνθήκη του Βουκουρεστίου (1913)	2. Παραίτηση του σουλτάνου από όλα τα δικαιώματά του στην Κρήτη
γ. Συνθήκη του Νεϊγύ (1919)	3. Εξαίρεση από την ανταλλαγή των μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης
δ. Συνθήκη των Σεβρών (1920)	4. Αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας
ε. Συμφωνία της Άγκυρας (1930)	5. Υπαγωγή της περιοχής της Σμύρνης σε ελληνική διοίκηση για πέντε χρόνια
	6. Τερματισμός των Βαλκανικών πολέμων

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

- α. Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά των κομμάτων κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα και πώς ήταν οργανωμένη η βάση τους; (μονάδες 7)
- β. Με ποια κριτήρια επιλέγονταν οι υποψήφιοι βουλευτές και ποια ήταν η κοινωνική τους προέλευση κατά το ίδιο χρονικό διάστημα; (μονάδες 6)

Μονάδες 13

ΘΕΜΑ Β2

- α. Γιατί η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) έδωσε προτεραιότητα στη γεωργία; (μονάδες 6)
- β. Για ποιους λόγους προτιμήθηκαν η Μακεδονία και η Δυτική Θράκη για την εγκατάσταση των προσφύγων; (μονάδες 6)

Μονάδες 12

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στις διεθνείς εξελίξεις του 1908 που επηρέασαν την πορεία του Κρητικού Ζητήματος (μονάδες 4) και στις σχετικές αντιδράσεις των Κρητών, (μονάδες 8)
- β. στις αντιδράσεις των Μεγάλων Δυνάμεων και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Τουρκίας) που προκάλεσαν οι ενέργειες των Κρητών. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Χειρόγραφο προκήρυξη του Ελευθερίου Βενιζέλου:

Τρίτη μεσονύκτιον 22 Σεπτεμβρίου 1908

Αγαπητοί συμπατριώται,

Της Βουλγαρίας ανακηρυχθείσης εις Βασίλειον, ανάγκη αμέσως αύριον να κηρύξωμεν και ημείς την ένωσιν. Παραλάβετε όσους περισσοτέρους δύνασθε αόπλους και έλθετε αύριον εις Χανιά έως τας 2 μ.μ.

Ζήτω το Έθνος, ζήτω η ένωσις.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Διάγγελμα της Κυβερνήσεως της Κρήτης:

Προς τον Λαόν της Κρήτης

Αγαπητοί συμπατριώται,

Ιερόν καθήκον επέβαλεν και εις τον λαόν και εις την κυβέρνησιν να λύσωσι και τον τελευταίον δεσμόν τον κωλύοντα την πλήρη ανεξαρτησίαν της αγαπητής μας πατρίδος και να κηρύξωμεν την ένωσιν της Κρήτης μετά της Μητρός Ελλάδος. Τα κωλύματα, άτινα παρενεβάλλοντο μέχρι τούδε εις την αγαθήν θέλησιν των Προστατίδων Δυνάμεων, [...] ήρθησαν εντελώς, διότι από προχθές ο τηλεγράφος μας ανήγγελεν ότι η μεν Βουλγαρία ανεκηρύχθη εις ανεξάρτητον Βασίλειον, η δε Βοσνία και Ερζεγοβίνη προσαρτάται εις την Αυστροουγγαρίαν. [...]

Εναπόκειται ήδη εις πάντας ημάς να δείξωμεν ότι είμεθα άξιοι του μεγάλου επιτελεσθέντος βήματος, τηρούντες μετά ζήλου την δημοσίαν τάξιν και περιφρουρούντες μετά πατρικής μερίμνης τα συμφέροντα των συμπατριωτών μας Μουσουλμάνων.

Έχομεν ακράδαντον πεποίθησιν ότι ο Κρητικός Λαός, ο οποίος εις τας κρίσιμους περιστάσεις ανεφάνη πάντοτε πιστός εκτελεστής του καθήκοντός του δεν θα υστερήση σήμερον τούτου.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Το Ενωτικό Ψήφισμα της Κυβερνήσεως της Κρήτης:

Η Κυβέρνησις της Κρήτης, διερμηνεύουσα το αναλλοίωτον φρόνημα του Κρητικού Λαού, κηρύσσει την ανεξαρτησίαν της Κρήτης και την ένωσιν αυτής μετά της Ελλάδος, όπως μετ' αυτής αποτελέση αδιαίρετον και αδιάσπαστον Συνταγματικόν Βασίλειον. [...]

Εντέλλεται εις τας Αρχάς της νήσου, όπως, συμφώνως τω Ψηφίσματι τούτω, εξακολουθήσωσι ν' ασκώσι τα καθήκοντα της υπηρεσίας των. Εγένετο εν Χανίοις τη 24η Σεπτεμβρίου 1908.

Στέλλα Κ. Αλιγιζάκη, *Η επαναστατική προκήρυξη της 22 Σεπτεμβρίου 1908, Συμβολή στην Κρητική Ιστορία της περιόδου της Αυτονομίας*, Αθήνα 1982, σ. 71 και 89-90, στο *Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας*, Γ' Λυκείου, βιβλίο καθηγητή.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

Η αντίδραση των προστάτιδων Δυνάμεων απέναντι στην επαναστατική πρωτοβουλία του κρητικού λαού δεν ήταν απόλυτα αρνητική. Οι τέσσερις κυβερνήσεις, μετά από ολιγοήμερες διαβουλεύσεις, έσπευδαν να τονίσουν ότι «δεν θα απείχον του να αποβλέψουν μετ' ευμενείας προς την συζήτησιν του ζητήματος τούτου μετά της Τουρκίας, εάν η τάξις διατηρηθή εν τη νήσω και εξασφαλισθή η προστασία του μουσουλμανικού πληθυσμού». [...] Οι Νεότουρκοι εθνικιστές, μετά την αναγκαστική υποχώρηση απέναντι στη Βουλγαρία (:ανακήρυξή της σε ανεξάρτητο βασίλειο) και στην Αυστρο-Ουγγαρία (:προσάρτηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης), αναζητούσαν στη ματαίωση της ενωτικής λύσεως το έρεισμα μιας πρώτης διπλωματικής επιτυχίας. [...] Πίσω από την παράταση των διαπραγματεύσεων δεν ήταν πλέον δύσκολο να διαφανεί η επιφυλακτικότητα αρχικά και η υπαναχώρηση στη συνέχεια των προστάτιδων Δυνάμεων. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο, η Τουρκία έκρινε σκόπιμο να ζητήσει και την πλήρη διευκρίνιση των ευρωπαϊκών προθέσεων. [...]

Η ουσιαστική εντούτοις απεμπόληση της διαπραγματευτικής διαδικασίας με άμεσο στόχο την ένωση δεν ανέστειλε την εφαρμογή της αποφάσεως των Δυνάμεων να αποσύρουν από τη Μεγαλόνησο τα υπόλοιπα στρατεύματά τους. [...] Στις 30 Ιουνίου οι εκπρόσωποι των Δυνάμεων συνόδευσαν την επαναβεβαίωση της 24ης Ιουλίου 1909 σαν ημέρα αποχωρήσεως των τελευταίων αghμάτων τους, με την εξαγγελία της σταθερής τους προθέσεως να προστατεύσουν, αν παραστεί ανάγκη, τη μουσουλμανική μειονότητα και να διαφυλάξουν πιστά την έννομη τάξη και τα επικυριαρχικά δικαιώματα του σουλτάνου.

*Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

Κ. Σβολόπουλος, «Η Κρητική Πολιτεία από το 1899 ως το 1909», στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. ΙΔ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, σ. 214-215.

ΘΕΜΑ Δ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και τον πίνακα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

- α. στην εξέλιξη των ναυτικών κέντρων από τη δεκαετία 1821-1830 έως το 1870, (μονάδες 13)
- β. στην περίπτωση της Σύρου και στους λόγους ανάπτυξής της κατά την ίδια περίοδο. (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

[...] Στην διάρκεια της Επανάστασης είχε καταστραφή μεγάλο ποσοστό των πλοίων, αλλά ένας ισχυρός πυρήνας περισώθηκε. Αν και η Ύδρα και οι Σπέτσες είχαν χάσει αντίστοιχα τα 78% και 50% του εμπορικού τους ναυτικού, στο τέλος του αγώνα η πρώτη διέθετε ακόμη 100 πλοία συνολικής χωρητικότητας 10.240 τόννων και οι Σπέτσες είχαν 50 πλοία 10.324 τόννων, όλα από 30 τόννους και πάνω. Με την αποκατάσταση της ειρήνης ιδρύθηκαν νέα ναυπηγεία σε πολλά νησιά και λιμάνια η ναυπηγική έγινε μια από τις σημαντικότερες βιομηχανίες του νεοσύστατου κράτους. [...]

Μετά την Επανάσταση, η Σύρος και αργότερα ο Πειραιάς έγιναν τα κύρια εμπορικά κέντρα με τα πιο δραστήρια ναυπηγεία. Από το 1827 μέχρι το 1834 ναυπηγήθηκαν στην Σύρο πάνω από 260 πλοία.

*Το κείμενο αποδόθηκε στο μονοτονικό, διατηρήθηκε όμως η ορθογραφία του.

Γ. Λεονταρίτης, *Ελληνική εμπορική ναυτιλία*, Ε.Μ.Ν.Ε. Μνήμων, Αθήνα 1981, σ. 62-63.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Σε κύριο ναυτιλιακό κέντρο της δυτικής Ελλάδας αναδεικνύεται η μικρή κωμόπολη σφηνωμένη σε μια γωνιά των βόρειων ακτών του Κορινθιακού κόλπου, το Γαλαξίδι. Πραγματοποιώντας μια πραγματικά εντυπωσιακή οικονομική άνθηση, το Γαλαξίδι, μέσα σε μία τριακονταετία, μεταξύ 1840 και 1870, πενταπλασιάζει το στόλο του. Το 1870, τη χρονιά της κορύφωσής του, διαθέτει 320 μεγάλα ιστιοφόρα και σχεδόν προκαλεί την αδιαμφισβήτητη κυρίαρχο του Αιγαίου, τη Σύρο, η οποία την ίδια χρονιά διαθέτει 700 ιστιοφόρα. Αποτελεί το κύριο ναυπηγικό κέντρο της δυτικής Ελλάδας και στηρίζει όλη του την ευημερία στην παραγωγή και εκμετάλλευση ιστιοφόρων.

ΠΙΝΑΚΑΣ: *Ελληνικά ναυτικά κέντρα με ποντοπόρα φορτηγά ιστιοφόρα*

	1840	1870
Γαλαξίδι	64	319
Σύρος	90	700
Σπέτσες	26	211
Ύδρα	24	119
Πειραιάς	1	49

Τζελίνα Χαρλαύτη, «Ναυτιλία», στο Κ. Κωστής – Σ. Πετμεζάς (επιμ.), *Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τον 19ο αιώνα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006, σ. 438 και 437.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Το διαμετακομιστικό εμπόριο αποτέλεσε την πρώτιστη οικονομική δραστηριότητα στη Σύρο σε όλη την περίοδο της ακμής της. Σπουδαία συμμετοχή στο συνολικό εμπόριο της πόλης είχαν και οι εισαγωγές, οι οποίες σαφώς υπερτερούσαν σημαντικά των εξαγωγών που πραγματοποιούνταν από τους συριανούς εμπόρους. Στην ουσία η Σύρος υπήρξε αφενός η αγορά διοχέτευσης των δυτικών και ανατολικών προϊόντων προς την Ανατολή και τη Δύση αντίστοιχα και αφετέρου ο τόπος εισόδου των εξωτερικών αγαθών προς την ελληνική ενδοχώρα. [...] Το εμπόρευμα που είχε παραγγελθεί από τον ερμούπολίτη έμπορο ερχόταν στη Σύρο για να κατατεθεί στην αποθήκη διαμετακόμισης (transit).

Το ναυπηγείο της πόλης ήταν ένας από τους ζωτικότερους τομείς της τοπικής οικονομίας. Η πλούσια δραστηριότητά του οφείλεται στην παρουσία των ψαριανών και χίων ναυπηγών. [...] Στο πλευρό τους είχαν ένα πολυάριθμο εργατικό δυναμικό, το οποίο παρείχε ειδικευμένη εργασία. [...] Το συνολικά εργαζόμενο προσωπικό του ναυπηγείου ανέρχονταν σε πάνω από 1.000 άτομα. [...] Αν υπολογίσουμε ότι ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ερμούπολης το 1850 ήταν 7.650 άτομα, τότε ο αριθμός των απασχολούμενων στο ναυπηγείο της πόλης υποδεικνύει τη μεγάλη σπουδαιότητα που είχαν οι ναυπηγικές εργασίες στη Σύρο. [...]

Β. Καρδάσης, «Η Σύρος σταυροδρόμι της Ανατολικής Μεσογείου», στο Γ.Β. Δερτιλής - Κ. Κωστής (επιμ.), *Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας (18ος – 20ός αιώνας)*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1991, σ. 329, 325 και 332.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

Θέμα Α1.

- α. Εκλεκτικοί: Σελ. βιβλίου 77 «Οι Εκλεκτικοί ήταν... σταθερές κυβερνήσεις».
β. Στρατιωτικός Σύνδεσμος: Σελ. βιβλίου 86 - 88 «Το 1909 συντελείται μία τομή... επιδιώξεις του».
γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής: Σελ. βιβλίου 151 – 152 «Με βάση... ανταλλαξιμών».

Θέμα Α2.

- α → 2
β → 6
γ → 1
δ → 5
ε → 4

Θέμα Β1.

- α. Σχολικό βιβλίο σελ. 82 «Στη δεκαετία... κοινωνικής ομάδας».
β. Σχολικό βιβλίο σελ. 82 «Για την επιλογή... εξυπηρετήσεις», επίσης σελ. 84 «Οι υποψήφιοι... υπάλληλοι».

Θέμα Β2.

- α. Σχολικό βιβλίο σελ. 154 «Η ΕΑΠ... προλεταριάτου».
β. Σχολικό βιβλίο σελ. 154 «Εξάλλου... παραμεθόριες περιοχές».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Θέμα Γ1.

- α) Σχολ. βιβλίο σελ. 216 – 217 «Δύο μεγάλα... της Κρήτης».

Κείμενο Α: Ο Ελευθέριος Βενιζέλος με χειρόγραφο προκήρυξη παροτρύνει το λαό της Κρήτης με αφορμή την ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε ανεξάρτητο βασίλειο να κηρύξει την ένωση με την Ελλάδα και καλεί σε συγκέντρωση στα Χανιά.

Κείμενο Β: Η κυβέρνηση της Κρήτης με διάγγελμα ανακηρύσσει πως πλέον δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο για την ανεξαρτητοποίηση του νησιού και την ένωσή του με την Ελλάδα. Τα εμπόδια έχουν αρθεί από τη στιγμή που η Βουλγαρία ανακηρύχθηκε σε ανεξάρτητο βασίλειο και η Βοσνία – Ερζεγοβίνη προσαρτήθηκε στην Αυστροουγγαρία. Αυτά τα δύο γεγονότα σημαίνουν ότι και η Κρήτη μπορεί να κάνει τις ανάλογες κινήσεις. Άρα εναπόκειται στους Κρήτες να κάνουν τις απαραίτητες

ενέργειες περιφρουρώντας τη δημόσια τάξη και προστατεύοντας τα συμφέροντα των μουσουλμάνων.

Κείμενο Γ: Πρόκειται για το ενωτικό ψήφισμα με το οποίο η Κυβέρνηση της Κρήτης κηρύσσει την ανεξαρτησία του νησιού και την ένωση με την Ελλάδα.

β) Σχολ. βιβλίο σελ. 218 «Παρά τις έντονες... ιστό της».

Κείμενο Δ: Οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν κράτησαν μια απόλυτα αρνητική στάση. Μάλιστα φάνηκαν πρόθυμες να συζητήσουν το θέμα με την Τουρκία με την προϋπόθεση να διατηρηθεί η έννομη τάξη και να εξασφαλιστεί η προστασία των Μουσουλμάνων κατοίκων. Βέβαια, οι Νεότουρκοι εθνικιστές μετά το πλήγμα που δέχτηκαν με την ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε βασιλείο και την προσάρτηση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης στην Αυστρο – Ουγγαρία ήθελαν να αποφύγουν και την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Αυτό ανάγκασε τις Μεγάλες Δυνάμεις να υπαναχωρήσουν αλλά δεν ανέστειλαν την απόφασή τους να αποσύρουν τα στρατεύματά τους από την Κρήτη στις 24 Ιουλίου 1909 δηλώνοντας βέβαια ότι θα προστάτευαν, αν χρειαζόταν, τη μουσουλμανική μειονότητα, την έννομη τάξη και τα επικυριαρχικά δικαιώματα του σουλτάνου.

Θέμα Δ1.

α) Σχολ. βιβλίο σελ. 20 «Ακολούθησαν... υποθέσεων», και επίσης σελ. 21 «Στη διάρκεια... θάλασσες».

Κείμενο Α: Στη δεκαετία της επανάστασης καταστράφηκε ένα μεγάλο μέρος του ελληνικού στόλου, ωστόσο διασώθηκε ο ισχυρός πυρήνας. Για παράδειγμα η Ύδρα και οι Σπέτσες έχασαν το 78% και 50% αντίστοιχα του εμπορικού στόλου, αλλά διέθεταν στο τέλος της επανάστασης η Ύδρα 100 πλοία χωρητικότητας 10.240 τόνων και οι Σπέτσες 50 πλοία 10.324 τόνων. Ταυτόχρονα, ιδρύθηκαν ναυπηγεία, κατασκευάστηκαν λιμάνια και στην ουσία η ναυπηγική έγινε μια από τις κυριότερες βιομηχανίες του Ελληνικού Κράτους.

Κείμενο Β: Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ανάπτυξης της ελληνικής ναυτιλίας από το 1840 έως το 1870 αποτελεί το Γαλαξίδι που πενταπλασιάζει το στόλο του. Το 1870 διαθέτει, σύμφωνα με τον πίνακα, 319 ιστιοφόρα, αρκετά αυξημένο αριθμό σε σχέση με τα 64 που διέθετε το 1840. Ουσιαστικά το Γαλαξίδι αναδεικνύεται σε ισχυρό ανταγωνιστή της Σύρου και στο κύριο ναυπηγικό κέντρο της Δυτικής Ελλάδας.

β) Σχολ. βιβλίο σελ. 20 – 21 «Στο ελληνικό... Αίγυπτο».

Κείμενο Α: Στη Σύρο υπήρχε ένα από τα πιο δραστήρια ναυπηγεία αφού από το 1827 μέχρι το 1834 ναυπηγήθηκαν πάνω από 260 πλοία.

Κείμενο Β: Παρατηρείται μια σημαντική ανάπτυξη της Σύρου ως ισχυρό ναυτικό κέντρο, αφού το 1840 διαθέτει 90 ιστιοφόρα, ενώ το 1870 διαθέτει 700. Πρόκειται

για μια σημαντική αύξηση που αποδεικνύει τον πρωταρχικό της ρόλο στη μετεπαναστατική ναυτιλία.

Κείμενο Γ: Μια από τις κύριες δραστηριότητες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της Σύρου ήταν το διαμετακομιστικό εμπόριο. Κυριαρχούσαν οι εισαγωγές καθώς η Σύρος ήταν η αγορά που διοχέτευε δυτικά και ανατολικά προϊόντα σε Ανατολή και Δύση αλλά ήταν και ο τόπος εισόδου προϊόντων από το εξωτερικό προς την ελληνική ενδοχώρα. Η τοπική οικονομία της Σύρου στηριζόταν και στο ναυπηγείο στο οποίο έπαιξε σημαντικό ρόλο η παρουσία ψαριανών και χίων που είχαν έρθει ως πρόσφυγες μετά την επανάσταση. Ταυτόχρονα, υπήρχε πολυάριθμο και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό που ξεπερνούσε τα 1.000 άτομα σε σύνολο 7.650, που ήταν ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ερμούπολης το 1850.

Επιμέλεια απαντήσεων
Παπακανέλλου Αγγελική, φιλόλογος
Τσιβιλή Εύκλεια, φιλόλογος